УЛУГ ОКТЯБРЬГА АЛДАР!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 257 (11755) | 1981 чылдың ноябрь 6, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 кеп.

С.-Б. УЙНУКЕЙНИҢ чураан плакады.

БҮГҮ УЛУСТУҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Эргип чөтпес улуг Төрээн чурттувустуң муң-муң хоорайларында болгаш суурларында бүгү улустуң байырлалы келгең. Советтер чурту кызыл туктар, транспарантылар, лозуңнарбиле шиметтинген. Бистер эң-не өндүр улуг байырладыс — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының эзэлчеглиг оюн байырлап турарывыс бо.

Владимир Ильич Ленинниң болгаш ленинчи партияның удуртулгазы-биле улус массалар Улуг революцияны боттандырыпган, дарлал-мөлүгүлдиң хөй чүс чылдарда туруп келгең тургузуун чылча шапкан, социализмче орукту ажыткан.

Совет эрге-чагырганың эң баштайгы декреди — Тайбың дугайында декрет болган, бистиң партиявыс бодунуң даштыкы политиказынга тайбыңга ынак ленинчи угланыышкынны чайгылыш чок шынчы барымдаалап, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң идип үндүргени 80 чылдарда Тайбың программазын амыдыралга боттандырар дээш бүгү чүүлдерни кылып турар. Тайбыңны болгаш чавырлыышкынны быжыглаар дээш, империализмниң болгаш реакцияның чаа-чаа чимчениишкиннеринге удур, нейтроннуг чепсектиг болгаш массалыг узутнаашкынның чепсектериниң өске-даа хевирлерин хоруур дээш бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң чорудуп турар демисели бүгү бөмбүрзектиң депшилгелиг хөй-ниитизиниң изиг деткимчезинге даянып турар. «Совет удуртулганың болгаш ниитизи-биле совет улустуң бодалдары база күжениишкиннери ядролуг дайынны болдурбазынче, ооң кыптыга бээриниң айыылын чайладырынче угланган» — деп, Л. И. Брежнев «Правданың» корреспондентизиниң айтырыгынга харыызынга чөөкта чаа демдеглээн.

Октябрь революциязының кайгамчык ужур-дузазы ооң сорулгаларының буянныында болгаш хей-аът кириишкинде, ооң кескү чедиишкиннеринде болгаш улуг салдарлыында. Бөгүнгү ооң кол түңнели — ССРЭ-де тургустунган сайзыраңгай социалистиг ниитилел, үш диптиң элээн каш чурттарында чаа тургузугнуң догуннаазы, делегейниң социалистиг дем каттыжылгазының тывылганы болгаш быжыкканы.

Бистиң чурттувуста чаңчыл болу бергенин ёзугаар алдарлыг хүннү демдеглээри бүгү-ле кылдынган чүүлдерниң, ам кылыр ужурлуг ажыл-херектерниң көрүлдези болуп турар.

Партия совет улусту социалистиг чарыштың тугун улам бедик кадыргаларынче, ниитилел ажыл-агыйынга камналга болгаш хумагалыг чорук дээш бүгү чонуң шимчээшкинингге идепкейлиг киржиринче, медерелдиг сагылга-чурумну быжыглаарынче, чогаадыкчы инициативалыг болурунче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче кыйгырып турар.

Бо чылдың байырлалы онзагай: бистер ону төвүлүг болуушкун—СЭКП-ниң XXVI съездизиниң болуп эртикен чылында, он бирги беш чылдың баштайгы чылы доостур чоокшулап орда, байырлап турар-дыр бис. Харын чөгүм-на ынчангаш байыр-хөглүг сеткил-сагыжывыс ажыл-херекчи хөөн-биле капсырлажып турар. Бүгү республикада беш чылдың даалгаларын күүседир болгаш ажыр күүседир дээш массалыг социалистиг чарыш чоруп турар.

Бо чылдың үш кварталдарында үлетпүр продукциязын сайгарарының, аңаа күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле күрүне планнары күүсеттинген. Электри болгаш чылыг энергиязын ажылдап үндүрерин, тудуг ыяжы сөөртүрүн-дилиг материалдары бүдүрерин, хөмүрдаш назарын, дараан кылыглар, амыдырал-культура бараанналарын, мебель бүдүрерин көрдүнген планнардан ажырган. Ниити ажыглалдың автотранспорту-биле көрдүнгенинден дыка хөй пассажирлерни болгаш чүүктү сөөрткен. Харылзааның, садыгның, коммунал ажылагыйының ажылдакчылары тос айларда социалистиг хүлээлгелерин база күүседипкен.

Бо чылдың үшкү кварталында социалистиг чарыштың тиилекчилери болгаш, Тыва электри четкилериниң, «Көдээ электри тудуг» тудуг-монтаж эргелелиниң, № 2 АТБ-ниң, Кызылдың аъш-чем садыыныңң, Бии-Хем райониуң чурттала-коммунал бүдүрүлгелериниң бүдүрүлге эргелелиниң коллективтери СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын чаалап алган.

Шилчип чоруур Кызыл туктарны, вымпелдерни база аңша шаңналдарын мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын нөөдедир дээш социалистиг чарыштың тиилекчилери болган Каа-Хем районга, СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозка, «Тере-Хөл», Жданов аттыг, «Мөрен» совхозтарга база Кызылдың куш фабриказынга тывыскан.

Чедиишкиннер бар, ынчалза-даа шиитпирлеттинмейн турар айтырыглар эвээш эвес дээрзин Тыванның ажыл-ишчилери эки билип, бүгү күжүн оларны шиитпирлээринче угландырып турар.

Советтер чурту 64 харлаан. Төөгү талазы-биле ол эвээш хуусаа, ынчалзажок бо үениң иштинде бистиң чурттувус улуг болгаш белен эвес орукту эрткен. Бисти ленинчи Коммунистиг партия баштап турар болгаш, бистер тиилелгелерни үргүлчү чедип ап келген бис. Партийжи съезд чурттуң мурнунда чаа-чаа перспективаларны ажыттыкан, ынчангаш совет улус тайбың тургузуушкуннуң төвүгүзүнге чаа-чаа арыннарны киир бижиир.

— ОКТЯБРЬНЫҢ СОЦИАЛИСТИГ УЛУГ РЕВОЛЮЦИЯЗЫ ДЕЛГЕРЕЗИН!

С. СУРУН-ООЛ.

ОКТЯБРЬНЫҢ МАРЫЖЫ

Оранывыс часкы чер дег,
шиметтинди.
Октябрьның байырлалы
моордап келди.
Тиилелгевис бадыткалы —
Кызыл туктар
Тиг чок дээрде, чалар от дег,
чалгып турлар.
Улуг, биче! Дашкаар үнүп
чыскаалыңар!
Ураалажып, ырлап, хөглеп
базаалыңар!

Бирээ,
ийи,
үш!

Бирээ,
ийи,
үш!

Делегейниң бөдүүн чону,
бистер ышкаш,
Демнин-биле бөгүн база
чыскаалыскан.
Базар орук — эчис күзел
бисте дөмей,
Баскан бутту олар-биле
дөңге базаал.
Улуг, биче! Чамбы-дипке
диртиледир
Ураалажып, ырлап, хөглеп
базаалыңар!

Бирээ,
ийи,
үш!

Бирээ,
ийи,
үш!

Күчүвүстү, эвилисти
көргүзүптээл,
Хортан дайзын коргуп,
сүртеп
девидезин.
Күзелиис — тайбың херээ
улам маадып,
Хосталгавыс, чыргалывыс
мөңгежизин!
Улуг, биче! Октябрьны
алдаржыдып,
Ураалажып, ырлап, хөглеп
базаалыңар!

Бирээ,
ийи,
үш!

Партияның болгаш күрүнениң мурнунга ачы-хавыяазы дээш

СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев ноябрь 5-те Кремльге Октябрь Революциязы орденни СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кириленкого тывыскан.

Орденни тыныш турда, СЭКП ТК-ның Политбюроунуң кежигүнүнери, Политбюро кежигүнүнге кандидаттар, СЭКП ТК-ның секретарылары турган.

Эш Л. И. Брежнев эш А. П. Кириленкого мынча деп чугаалаан:

Коммунистиг партилның болгаш Совет күрүнениң мурнунга ачы-хавылаң дээш база чеден беш харлааның-биле холбаштыр сени таңнаан Октябрь Революциязы орденни бөгүн сеңээ тыпсыры мөңээ дыка өөрүнүүр-дүр.

Бо чыл сеңээ кайгамчыктыг ойлар-биле демдеглеттингеи: төрүттүнген хүнүңден бээр 75 чыл болганы, партияга бакпан келгениңиң 50 чылы.

Сеңээ — ажыл-чорудулганың байлак дуржулгазы бар. Ол үлетшүрүп-даа, көдээ ажыл-агыйның-даа айтырыгларын, тайбың-даа, дайын-даа үелериниң байдалдарын хаара түдүп турар.

Бис сени чүткүлдүг ажылдакчы, бүдүрүгени болгаш экономиканы, ажылчы чоннарның ажыл-ижин болгаш күзел-чүткүлдерин билир, бистиң ленинчи партиявыстың идеалдарынга кызыгаар чок бердинген кижи деп билир бис.

Леонид Ильич Брежнев Андрей Павлович Кириленкого ажыл талазы-биле эштериниң өмүнээзинден эң-не чылыг байыр чедириишкинин болгаш чаагай кадыкшылды база ооң харыысалгалыг ажыл-херектеринге чаа-чаа чедиишкиннерни сеткилиниң ханызындан күзен турарын дамчыткан.

Харыы сөзүнге эш А. П. Кириленко партия ажылы күш-ажыл кижилери-биле — ажылчыннар болгаш колхозчулар-биле, бүдүрүлге удурткулары, эртемденнер, күрүнениң болгаш партияның улуг ажылдакчылары-биле чоок харылзажыр арганы аңаа берген деп демдеглээн. Ол мени чаа билиглер-биле, чаа дуржулга-биле байыткан, амыдыралдың тургузуп келгени нарын айтырыгларны шиитпирлээрине чайгылыш чок дузалан келген деп, ол чугаалаан.

Мээң амыдыралымга эң-не долу күжениишкинниг үе—ол болза, эргим Леонид Ильич, Силерниң баштап турарыңар СЭКП ТК-ның Политбюроунуң пайыралдыг, сырый каттышкан коллективинге ажыл болган!

Силер, Леонид Ильич, ленинчи партияның херээнге кызыгаар чок бараан болганыңар дээш, бүгү делегейге тайбың дээш бодуңарның турушкуг болган могаг чок демселиңер дээш бистиң чурттувуста-даа, даштыкыда-даа калбак улус массаларының эң бедик бүзүрелин болгаш ынакшылын эдилеп турар силер.

А. П. Кириленко Л. И. Брежневке, СЭКП ТК-ның Политбюроунга, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга бодунуң бүгү күштерин моон соңгаар-даа партияның ленинчи угланыышкынын амыдыралга боттандырарынга, социалистиг Төрээн чурттуң улам ынай чечектиринге бээрин бүзүреткен.

Аңаа турганнар А. П. Кириленкого изиг байыр чедирген болгаш Төрээн чурттуңң чаагай чоруунга улам чедиишкинниг ажыл-чорудулганы аңаа күзээнер.

Ооң соонда Л. И. Брежнев СЭКП ТК-ның тургускаңы «СЭКП-ниң хүрээлеңинге 50 чылы» демдекти эштер А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев оларга тывыскан.

Леонид Ильич хүндүткелдиг демдекти алганы-биле оларга байыр чедирген болгаш калыкшылды база ажылга улам ынай чедиишкиннерни оларга күзээн.

(СЭТА).

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ ШАҢНАЛДАРЫН ТЫВЫСКАНЫ

СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев ноябрь 5-те Кремльге чамдык министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчуларынга күрүне шаңналдарын тывыскан.

Бистиң күрүневистиң алдарлыг бөлүк ажылдакчыларынга, улустуң таныыры болгаш хүндүзээри кижилерге Төрээн чурттуң бедик шаңналдарын улуг сеткил хамыышкын-биле тыпсын турарын эш Л. И. Брежнев шаңнатканнарга хамаарыштыр чугаалаан.

Ооң улаштыр чугаалаанын болза:

ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерин тургузарынга киирген улуг салыышкыны дээш, шеригнерни билдиглиг удуртуп турары дээш, Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында бодуңун эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруун көргүскени дээш база алдан харлааныбяле холбаштыр Совет Эвилелиниң Маршалы Виктор Георгиевич Куликовка Совет Эвилелиниң Маадыры атты тывыскан.

Эш Куликов Баршава Керээзиниң чурттарының каттышкан Чепсектиг Күштериниң кол командылакчызы болуп турар. Ол харысалгалыг ишке чедиишкиниг болурун аңаа шүптүвүс күзен тур бис.

Совет күрүнениң мурнунга улуг ачы-хавыяазы дээш база чеден харлааны-биле холбаштыр ССРЭ-ниң сан министри Василий Федорович Гарбузовка Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан. Чурттуң кол сан-хөөчүзүнге ооң белең эвес болгаш чонга чугула ажылынга моон соңгааргы чедиишкиннерни күзээлицер.

Ленин орден-биле дараазында эштер шаңнатканнар:

— ССРЭ-ниң кадык-камгалал министриниң оралакчызы, Кадык камгалал министерстволуңуң чанында дертку Кол эргелелдиң начальныгы Евгений Иванович Чазовка—эртикен беш чылда чонуң кадык камгалалынга болгаш медицина эртеминге салыышкыны дээш тывыскан. Евгений Иванович чүгле улуг специалист болгаш чонуң кадыкшылга албанының организакчызы эвес, а ол бистиң үевисте чугула черни эзелеп турар тайбың дээш демиселчи—идепкейлиг хөй-ниитичи.

— Делегей экономиказының болгаш делегейге харылзаалар институдуңуң ажылдакчызы Сергей Степанович Пахомовка—хөй чылдарда шериг-политиктиг, эртем болгаш хөй-ниитичи ажыл-чорудулгазы дээш тывыскан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кылдыс эргелекчизи Алексей Николаевич Косыгинни Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында дайынчы чедиишкиннери дээш, Дээди Советтиң Президиумунуң ашпарадынга хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылы дээш база чеден харлааны-биле холбаштыр Кызыл Тук орденбиле шаңнаткан.

Эштер Пахомов болгаш Косыгин—дайын чылдарының кадыг-дошкун тулчуушкуннарының үезинде мээң дайынчы оңнуктерим чораннар, ынчангаш оларга шаңналдарны тыпсыры мөңээ дыка өөрүнчүг-дүр.

Л. И. Брежнев шаңнаткаңнарга чүректиң хамыышкын изиг байырны чедирген болгаш быжыг кадыкшылды, чаа-чаа чедиишкиннерни күзээн.

Боттарының ажылын бедидибиле үнелээни дээш шаңнаткаңнар өөрүн четтириишкинин СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниге, Леонид Ильич Брежневтиң бодунга чүректиң хамыышкынын илергейлээнинер. Төрээн партиязынга болгаш совет улуска моон соңгаар-даа шынчы баранн болуруун олар бүзүреткеннер.

Залга турганнар — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының бирги оралакчызы В. В. Кузнецов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары М. П. Георгадзе, СЭКП ТК-ның Чиигине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов, өске-даа эштер шаңнаткаңнарга байыр чедирген болгаш моон соңгаар-даа үре-түңнелдиг ажылдаарын оларга күзээнер.

(СЭТА).

САЯН-ШУШЕНСК ГЭС: 6-гы агрегат ажылдап эгелээн

Делегейде эң улуг дээн Саян-Шушенск ГЭС-тиң ажылдакчылары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл ооңуң бүдүүзүнде алдыгы гидроагрегатты хуусаа бетинде ажыглалга киирер деп бедиткен социалистиг хүлээлгени чылдың эгезинде алганнар.

Олар сөглээн сөзүнге ээ болуп, кайгамчыктыг күш-ажылчы чедиишкинни чедип ап, байырладга белек кылдыр ГЭС-тиң алдыгы гидроагрегадын дүүн ажыглалга кииргеннер. Ынчангаш ГЭС-тиң планнаттынганы ёзугаар ажыглалга кирзе чогуур 10 гидроагрегадының алдызы улус ажыл-агыйынга тогун берип эгелээн.

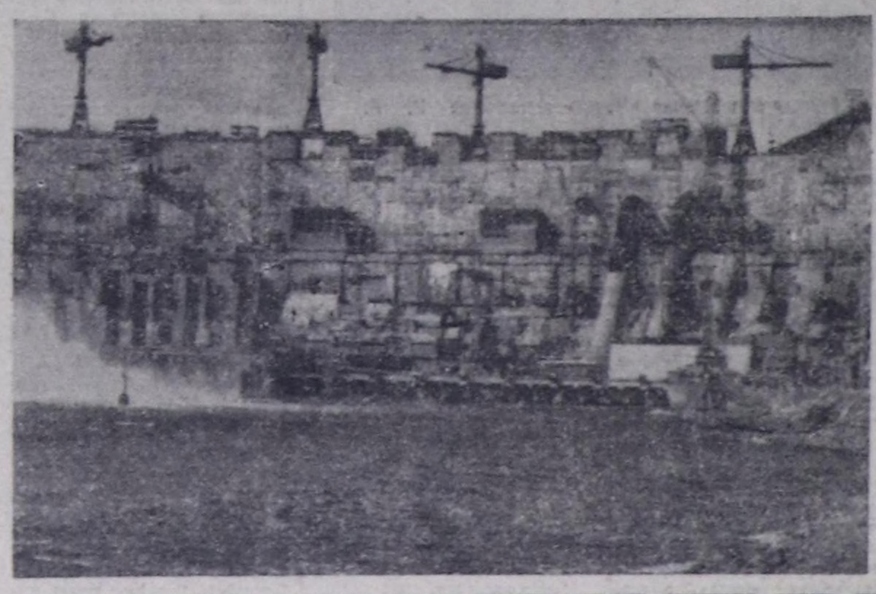

Саян-Шушенск ГЭС-тиң тудуу кавчаар чоруп турарын чүгле бистиң чурттувуста улуу-биле сонуургап турар эвес, а харын даштыкы чурттарның парлалгазы, массалыг информациязы шыда ажылдап турар совет кижилериң маадырлыг ажыл-ажыңың дугайында материалдарны парлап гурарзар.

Сибирь черниң эң улуг хемнериниң бирээзи — Енисейде туттунуп турар бо кайгамчык улуг тудугда үүле-херектиг кавчаар бүдүп турарынга бистиң республиканың ажылчы чонунуң сонуургалы улуг. Ооң-иңдыг болбазынны-даа аргалам чок. Чүге дээрге бо ГЭС ажыглалга долузу-биле киргеп соонда бодунуң тогун Тывже база бөлүк эгелээр.

(Уланчызы 3-кү арыңда).

ЛЕНИННИН, ОКТЯБРЬНЫН ИЕ-ТӨРЭЭН ТЫВА

КОММУНИЗМ ОТТАРЫ

Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының күш-ажылчы коллективтери Улуг Октябрьның байырлалын чедишкиннерлиг үткүп турар. Бо чылдың эрткен үеинде плandан ажыр 1.383 мүң рубльдиң үлетпүр продукциязы сайгартынган, продукцииниң бүдүрери кол хевирлер аайыбиле ажыр күүседтинген, хой түңүг рубльдиң кол фондулары, 56,2 мүң дөрбелчин метр чуртталга шөлү, 2070 ажыг олуттуг школалар, 400 ажыг оруннуг уруглар садтары база 280 километр электри дамчыдылгазының шугумнары ажыглалга кирген.

Бо бүгү чедишкиннер дээрге-ле Улуг Октябрьның ачызында чаартынган Тыва черде беш чылдың базымнары-дыр. Совет Тываның көдээ чонунуң амыдыралынга Ильичиниң лампочкаларының чырыын чедирерине үлүг-хуузун киирип турар «Көдээ электри тудуг» тудуг-монтаж эргелениниң коллективи СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профобъединениелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчир Кызыл тугун чаалап алган.

Эргелелдиң начальниги А. В. ПЕРВУХИНИҢ үүлүн мооң адаанда парладывыс.

Үлетпүр

рүп турар. «Совхозтарның хойжу турлагларын болгаш сүтбараан фермаларын электрижидериниң темплерин күштелдирер талазы-биле хемчетдер дугайында» доктаалды СЭКП обкому, республиканың Министрлер Чөвүлели хүлээп алган болгай. Бо доктаал дээрге бистиң ажыл-херээвиске дорт-ла удуртулга болур-дур. Ук доктаалда 1981-85 чылдарда 1405 хойжуларның кыштагларын күрүненип электри четкизинден электрижидери, 435 кыштагларга бичии хемчээлдиг көжүрүп чоруур электри станцияларын тургузары айыттынган. Оон түңнелинде 1986 чылдың эдээнде 2344 кышкы турлагаар электрижиттинген турар үжүрлүг.

Бистиң «Көдээ электри тудуг» тудуг-монтаж эргелели он бирги беш чылда ниитизиниле 2260 километрге шейлүлген электри шугумнарын тударыла болгаш дыка хөй коданнарны электрижидери, 400 ажыг дизельдиг станцияларны тургузары көрдүнүп турар. Көдээ ажыл-агыйның бүгү адырлары хөгжүп, сайзыраан, ынчангаш энергия ажыглакчыларының саны-даа, хемчээли-даа улгатkан. Он бирги беш чылда электри энергия-биле хандырылга бирги категорияга хамаажыр апаар. Ол дээрге энергия дамчыдылгазынга бичии-даа үзүктелиишкин болбазы-дыр. Улуг энергияны амгы үеде чаңгыс таладан Абаза—Ак-Довурак дамчыштыр ап турар болзувусса, а кажан Саян-Шушенскоеден ийиги шугум биске чедип келирге, ынчан электри дамчыдылгазының четкиин дээрбектелдир тутуу бээр. Ам ынчан шугумга кандыр-бир үрелиишкин болзадаа, а энергияны дамчыдары соксавас, бир талазынга септелгени-даа кылып турда, өске талазындан дамчыдыптар апаар. Ынчангаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге чорудулгазынга кандыг-даа үзүктелиишкин турбас.

Ажыл-керекке төлептиг үлүг-хуузун киирип, эки ажылдап турар мурнакчыларывысты байырлал таварыштыр адап дөмдеглээри өөрүнүгүдүр. Николай Краснобаевтин, Константин Тупицыниың, Леокид Каперсактың удуртkан бригадалары социалистиг чарыштың тиилекчилери. Электрослесарь А. С. Севээн, чоланчы В. М. Скромных, токарь Л. А. Ильиных болгаш оон-даа өскелер\ онаашкан ажылынга ак сеткилдиг, кызымак ажылдап келгеннер.

Бистиң коллектив онгу беш чылда-даа, чаа беш чылдың баштайгы чылында-даа бедик тура-соруун кошкатпайн, социалистиг хүлээлгелерин, күрүне планнарын чедишкиннериниң күүседип келген чүве. Моон соңгаар-даа улам-на кызымак, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарын бүгү коллективтиң мурнудан шынзыдар апаар-дыр.

Республиканың партия, совет органнары мал ажылын электрижидерин чугулалап кемал ажыглап турар апарганы ол.

Көдээниң чурттакчыларының амыдыралында дыка хөй өскерилгелерни энергия база болдурган. Соодукчу, хеп үүру машина, телевизор дээн ышкаш амыдыралга ажыглаар парын техниканы чон ажыглаар, адилээр аргалыг болган.

Энергияның ачызында совет көдээниң амыдралында бүгүле чаартылгаларны, эки түүлдерни санаарыг берге.

Ам бистиң коллективтиң ажыл-агыйжы чамдык көргүзүглерин чугаалап көрейн. Онгу беш чылда 6281 мүң рубльдиң ажылдарын кылып бүдүрген болгаш 10 киловольтунуң 1414 километр, чавыс вольтунуң 658 километр шугумнарын ажыглалга киирген. Оон аңгыда трансформаторлуг 305 подстанцинны, 25 сааныг АВМ-нерни турускан, хереглекчилер чаа электри күүлерин немей алган.

Хойжуларның турлагларын, фермаларны электрижидерин онгу беш чылда калбарткан. Ында насос станцияларын, мал чеми болбазырадыр агрегаттарны тургускулаан. Кажаалар иштинде, коданда электри чырыын кииргени кадрчыларның ажылынга улуг чинчелдени берген.

Фермаларда инекти саары, малга чемни бээри, суггарары, мал чемин болбазырадыры механизастаттынган. Семиртилге шөлдеринде бүгү-ле бүдүрүлге чорудулгазы колдуунда механизастаттынган.

Эрзин районнуң хойжу бригадалар төптеринде колдуунда доозазында электри чырыы кииртинген. Улуг-Хем районда барык 160 хире хойжу коданнар электри чырыын алган. Ол районда Жданов аттыг совхозта 17 турлагта электри чырыы бо чылын чаа киирдинвис. «Шивилиг» совхозта бода малга чаа улуг комплекс дужаатгынган, ында бүгү ажылдар механизастаттынган.

Чөен-Хемчик, Барыын-Хемчик, Бии-Хем, Өвүр дээш оон-даа өске районнарның хөй санныг хойжу коданнары электри чырыы-биле хандыртынган.

Республиканың партия, совет органнары мал ажылын электрижидерин улам малбарган. Совхозтар төптеринде пилорамалар, тараа кургадыр, арыглаар шаңнар, мал чеми болбазырадыр, белеткээр агрегаттар ток күжүбиле ажылдаар, механизастаттынган. Суурлар электри энергизыи дүн, хүн дивес доктамал ажылдап турар.

Бистиң республиканың хову-шөлдериниң, фермаларының ажыл-ишчилери он бирги беш чылдың планның даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедишкиннериниг күүседир. Улуг Октябрьны төлептиг уткуур дээш партияның XXVI съездизиниң салган сорулгаларынга дүүштүр бир демниг кызымаккай ажылдап турарзар. Бо каан-халыын берге чылда ыяңгыя бистиң малчыннарывыс, погаажыларывыс, картофель өстүрүкчүлеривис эң-не түткүдүг ажылдап, багай эвес түннелдерни чедип алган. Малчыннар бода малдың өлүп хораар чоруун, эрткен чылдаазынга деңнээрге, 27 хуу. шээр малдың 33 хуу. чылгының ийи катап кызырган болгаш малдан төл. продукция алырын көвүдеткеч. Бо чылын 102 хойжу төрүүр 100 хойдан-на 100-тен хөй хураганы камгалап, өстүргеи. Күрүнеге дүк садарының чыл планы ноябрь 1-ге чедир 107,1 хуу, сүттүн 87,4 хуу, эттиин 89,2 хуу күүседтинген. Кызылдың жуш фабриказының ажылдакчыларының чедишкиннери база-ла өөртүп турар. Олар чуурга садарының чыл планын 100,8 хуу күүсеткен. Картофельдиң дүжүдү эрткен чылдыындан 5237 тонна, погааларыны бүдүн чартык катап хөй алдынган.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерине болгаш күрүнеге садарынга эки көргүзүглерни Каа-Хем районда СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозтуң ажыл-ишчилери чедип алгаш, ол дугайын СЭКП обкомунга рапорттаанын билир бис. Олар күрүнеге эът садарының чыл планын октябрь 1-де 112,4 хуу, сүттүн—104 хуу, дүктүн—107,7 хуу күүсеткен болгаш чыл тоңчүзүнге чедир 20 тонна эътти, 150 тонна сүттү күрүнеге немей садарын хүлээнгеннер.

СОРУК КИРИИШКИН

СЭКП-ниң XXV съездиин аттыг совхозтуң ажыл-ишчилери партияның XXVI съездиниң салган сорулгаларын ажыл-херек кырында бөттандырар, он бирги беш чылдың баштайгы чылының планныг даалгаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедишкиниг күүседир, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюн төлептиг күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш социалистиг чарыштыг калбартып, багай эвес көргүзүглерни чедип алганнар. Совхоз күрүнеге сүт садарының чыл планын ноябрь 1-ге чедир 110,6 хуу, эттиин 142,5 хуу, дүктүүн 109,8 хуу күүсеткен. Малдың баш санын өстүрериниң планы база чедишкиниг күүсеттинген.

Мал чеми бүдүрерин совхоза тускай адыр кылдыр аңгылап, кыжын, чайын доктаамал ажылдап турар механизастаан бригаданы тургускан чорук малга быжыг чемсуурну тургузары ышкаш оны чугула айтырыгны шиитпирлээринге улуг идигни берген. Ук бригаданың механизаторлары эки шынарлыг сигнени, сенажты болгаш силос массазын хөйүг-биле белеткээш, малды кыштан чүгле хүр-менди ажырарындан аңгыда, оон продуктулуун бедиреринге улуг үлүг-хуузун киирип турар. Кыштаглаашкын үезинде ажыглаан чемнериниң арткаңын, ылаңгыя сенажты, тарымал сигеннериниң иогаан массазын чайын одар оттаан малга немелде чем кылдыр берип келгенивис саар инектериниң сүткүрүн бедиткен болгаш ажыл-агыйга сүттү бүдүрерин база күрүнеге садарын көвүдедирингe, ук продукцияны садарының чыл планын хуусаа бетинде чедишкиниг күүседирине оны ужур-дузалыг болган. Ол ышкаш кыжын, чайын малды чемгереринин, суггарарының, кажаалар иштин аштап арыглаарының аар ажылдарын механизастааны саанчыларын, кадрчыларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн улгаттырган, а бөлүүн чемнерни чүгле болбаазыраткаш, ону долу рацион-биле берип турганывыс оон түнелдерни берген.

Оон-биле чергелештир коллективте кижи бүрүзүнүң хүлээнген ажыл-херээне ак сеткилдиг, харысалгалыы, кызымаккайы маңаа чугула рольлу ойнап турары балдингир. Ферманың мурнакчы саанчылары И. Черепанова, И. Иродова, С. Сувакшит, Р. Ожегина дээш өскелер-даа эки шынарлыг хөй сүттү саап ап, чарыштың мурнуку одурүүнда чоруун турарлар. Амгы үеде бир инектен сагган сүт 1530 килограмм болуп, чылда бердинген опаалдага бичии-ле четпейн турар.

Малга быжыг чем баазазын тургузуп, курлавырлаан чемнерни чоп ажыглап турарывыс күрүнеге дужаар малды эки семиртип, дүн бүдүрерин көвүдедир арганы берип турар. Бода мал семиртиринге тускайлаан «Сукпак» каттыжыышкынга чыл бүрүде дужаап, семиртип турар шарыжыктарывыс чылда алыр эттиин чартык кезиин берип турар. Ол ышкаш күрүнеге садар шээр малдың дириг денизизин 40 ажыг килограмм чедир семиртип, дужаап турар бис. Мында улуг курлавырлар бар.

Бистиң малчыннарывыс бо кыштаглаашкынга база-ла ей-шаанда, эки белеткенген. Ферманың кышкы турлаа, шээр мал коданнарының кыштаглары бүрүн сепteттингеи. Ам кыштагларже мал чемнерин сөөртүп чедирери колдуунда дооступ турар. Ол ышкаш малдың суггарылгазын чогумчалыг хандырарынче чүгула кичээнгейни салып турар бис. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, кыштаглаашкынның бүгү-ле чымыштыг ажылдары кидин түлүк чоруп турар. Он бирги беш чылдың ийиги чылында мал продуктуларын бүдүрериниң база садарының планныг даалгаларын чедишкиниг күүседириис ниитинии малын кыштан хүр ажырганывыстан кол хамаажырын эки билип, олче бүгү күжүвүстү, аргакурлавырларывысты мөөнней түрар бис.

Ажыл-агыйда бар чамдык чедишкиннер байырлал будуүүнде бистиң өөртүп, мооң соңгаар улам сорук киирип турар.

Н. СУХОВ.

Каа-Хем районнуң СЭКПниң XXV съездиин аттыг совхозтуң директору.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫ! ОН БИРГИ БЕШ ЧЫЛДЫ ШАЛЫПЧЫ КҮШ-АЖЫЛ-БИЛЕ АЛДАРЖЫДААЛЫ!

БИСТИҢ УЛУГ ТӨРЭЭН ЧУРТУВУС УЛАМ-НА КҮШТҮГ, БАЙЛАК БОЛГАШ КААС-ЧАРАШ БОЛЗУН!

БҮГҮ ЧҮВЕНИ КИЖИГЕ, КИЖИНИҢ ЧААГАЙ ЧОРУУНГА!

(СЭКП ТК-ниң Кыйгырыгларындан).

ЧОННУУ

...1917 чылдың ноябрь ортаеезинде эрге-чагырга Советтериниң холунче шилчээн деп медээ Тывага дыңналып эгелээн. 1917 чылдың декабрь 7-де Тываның орус чурттакчы чонунуң III съездиин Белоцарскиге ажыттынган. Оон делегаттары 58 кижи. Аңаа эрге-чагырганың ажыл-агый отчёдуңдыцаары, оон чаа кежигүнерин соңгуурун көрдүнген турган. Съезд эгелээринде мурнунда оон делегаттарының ортузунга Советтер тургузар талазы-биле агитацин ажылын чоруткан. Съездиниң даразында хураалынга ажылчынарның болгаш тараачынарның Уриихай Советин организастаар айтырыгны чугаалашкан. Ук айтырыг ийи таланың чидиг демиселинин байдалынга эрткен. Тываның ажылчынарының болгаш тараачынарның Уриихай край Советин тургустунуп, эрге-чагырганы холга бүрүп алган. Улуг Октябрьның Тывага тиилээнин ол болур.

Төөгүже, эрткен орукче хал корнуп, ол дугайын чугаалажы берген, аңаа база катап бедик үелелди бербиттээн, оон бээр богунгу сайзыралывысты, чедишкиннеривисти чоргаарал-биле демдеглээр чаагай чанчылдыг бис. Совет эрге-чагырга дээш. Тывага башгайы Советтер дээш ниитилиг демиселдиң төөгүлүг хүнеринден бээр эвээш эвес үе эртсе-даа, ол уттундурбаан, төөгүде мөңге арткан. Бегүнгү чаагай амыдырал-чурттагланывыстың эгези ол.

Күрүне херээн эргелеп-башкарар херекке бистиң чуртувустуң ажылчы чонунуң киржилгезиниң арга-көнүнге аңгыаңгы, хөй талалыг. Чүнү-даа мурнай улус депутаттарының чер-чер Советтерин дамчыштыр ол илереттинер. ССРЭ Конституциязы болгаш аңаа үелелиттининиң, Советтерге хамаарыштыр хүлээп алдынган хоойлулар эрге-чагырга органнарынга, депутаттарга экономика, культура, социал-тургузуушкун айтырыгларын шиитпирлежир калбак эргени тывыскан.

Бөгүнгү Советтер... Партияның XXVI съездиинге СЭКП ТК-ның Отчёт илеткелинге Л. И. Брежнев Советтерге хамаарыштыр дараазында үелелди берген: «Чер-чер Советтериниң ажыл-чорудулгазында хөй солун, чаа түүлдер кестүп келгилээн. Олар түс черинің ажыл-агыйының, чонунуң хандырылгазының айтырыгларынче кичээнгейни кошкатпайн, экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениң комплекстиг байдалын хандырарынга улам улуг салыышкыны киирип турар».

Улус депутаттарының Туран хоорай Соведи партиинын съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бодунуң девискээринде экономика болгаш социал тургузуушкунунуң планнарын амыдыралга боттандырып турар.

Советтиң девискээри улуг. Ында алды муң кижи чурттап турар. Советтиң девискээринде «Шивилиг» совхоз, Найырал, Билелиг суурлар кирип турар. Советтиң төвү—Туран. Хоорай Совединиң күүскомунуң кол кичээнгейинде — культура болгаш ажыл-агый айтырыглары. Ол айтырыгларны шиитпирлежирине Советтиң депутаттары, доктаамал комиссиялар идепкейлиг киржип турар. Ылаңгыя чагыглар күүседир талазы-биле улуг ажылдар кылдыныл турар. Чагыг бүрүзүнүң күүселдези чонунуң чаагай чоруун бедидеринче угланган. Эрткен соолгу чыышта соңгукчулардан кирген 18 чагырының 11-и бо хүннерде амыдыралда боттанган. Оон түнелинде Туран хоорай чыл санында чаартынып, улам сайзыран турар. Хоорайның чурттакчыларының ажылларында уруглар, культура албан черлери, школалар, Культура бажыңы, Пионерлер бажыңы, садыг-магазин, амыдырал хандырылга черлери бар. Олар ам-даа немей туттунуп турар. Ылаңгыя чурттагга шөлү хөйүг-биле ажыглалга кирип турар.

Депутаттарның, хоорайның чурттакчыларының күжүг-биле чурттакчылыг черлер көскүзүг-биле чаагайжыттынган. Чижээ, Туран хоорайның Молодёжная, Красный партизан, Титов кудумчуларын чаагайжыды кылган. Соңгукчуларның дилээ-биле бажыңнар чанында уруглар ойнаар шөлүгештерни тургускан.

Чонунуң амыдырал хандырылгазының албанының ажылын экижидип, чонга ачы-дуза чедирериниң хемчегерин улгаттырарынче Совет улус кичээнгейни угландырган. Амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң чонга ачыдуза чедирериниң хевирлери калбарган. Коллективтиң ачыдуазазын чурттакчы чон күзелдин-биле ап турар. Ук бүдүрүлге черинге хоорайның, көдээниң чурттакчылары хептя химиктиг арга-биле аштадын, чугдуруп ап, амыдыралдың нарын дериг-хереселдерин, радио аппаратураларын сентедип ап турар. Көдээ черлерде хандырылга база хоорайдазы дег. Чижээ, «Шивилиг» совхозтуң кедээ ишчилери ында хүлээп алыр пунктуну дамчыштыр үстүнде ачы-дуазаны ап келген. Ол түүлдер шупту чонунуң амыдыралының чаагай чоруун бедилеринче угланган.

Советтиң девискээринде ажыл-агыйлар, бүдүрүлге черлери он бирги беш чылдың баштайгызында бедиткен социалистиг хүлээлгелерлиг. Бо хүннерде бүгү күш оон күүселдезинче, угланган. Улус ажыл-агый планнарын күүседиринге Советтиң киржилгези улуг.

Советтиң девискээринде ажыл-агый айтырыгларын шиитпирлээринге доктаамал комиссиялариың, депутаттар болуктериниң киржилгези улуг. Чижээ, «Шивилиг» совхозта, Билелиг суурда депутаттар болуктёри кедээ ишчилериниң күрүне планнарын күүседиринге киржип, боттуг дузаны көргүзүп келген.

Советтер тургустунуп келген үезиниден бээр чонунуң эрге-чагыргазының органы болуп арткан. Советтиң девискээринге Тывага баштайгы Советтериниң бирээзиниң тургустунуп турганы төөгүнүң арынларында арткан. Олардың эгелээн херээн улампыдан турарывыска чоргаарлаар бис.

В. ВИГОВСКИЙ,
Туран хоорай Совединиң күүсомунуң даргазы.

ӨӨРҮВЕС АРГАМ ЧОК

Октябрьның ачызында сагыш амыр ажылдап, чурттап чоруурумга чоргаарланыр мен. Уругларым эмчи, башкы, инженер, ужудукчу, даараныычы дээш өске-даа мергежилди чедип алган, республиканың улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларында ажылдап чоруурлар.

Бодум пенсияда мен. Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» совхоз колхоз турган үедеп бээр малчыннап, чонумга бараан бооп келдим. Күрүнемге өстүрүп берген мал-маганым эвээш эвес. Ажылдаашаңа-шалыңны албышаан, хөй уругларлыг дээш күрүненик акша дузаламчызын база четтирип келдим.

Уругларым магалыг үеде ажылдап, чурттап чор. Аңаа өөрүвес аргам чок. Бүгү-ле чүве бар-дыр. Чүгле ол кежикти улам сайзырадгайгыдар дээш ак сеткилдиг, төлептиг ажылдаарын ажы-төлүмге чагып чор мен.

Пенсияже үнзе-даа, уругларымның ажы-төлүн өстүржүп, суурнуң хой-ниити ажылдарынга-даа киржи бээр-дир мен. Оон аңгыда бажың девискээринге ногаа аймаа, картофельди чылдың тарып аар-дыр бис. Хаван, дагаа болгаш инекти-даа азырап, ажыын көрүп өр бис. Дузалал ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле партия чазактың сагыш салыышкынының ачызы ол. Бо хүнден алгаш көөрге, шынап-ла, совет чонуң, бистерниң амыдыралывыс совет Конституцияда бижыыбиле камгалаттынган-дыр.

Х. КАШПЫК-ООЛ,
Маадыр-ие, күш-ажылдың хоочуну.

Балгазын суур.

ЧУРУКТА: хууда чагыглар ёзугаар хеп даараар «Чечек» ательезинде Н. Я. Янушкинаның мурнакчы бригадазының кежигүннери.
В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

Көдээ ажыл-агый

ОКТЯБРЬ МУРНУНУҢ ЧАРЫЖЫНЫҢ ТИИЛЕКЧИЛЕРИ

Тытаа Сояновна Шимек — Кызылдың даараныла фабриказында мурнакчыларның бирээзи. Оон 25 чыл дургузунда даараан хептерин санаары белеп эвес.

Т. С. Шимек бо чылдың он айларының планын хуусаа бетинде күүседкеш, социалистиг чарыштың тиилекчизинге санатkан. Ол «Куш-ажылчы шылгарад» болгаш Ленинчи юбилей медальдарның эдилекчизи.

Кызылдың алгы заводунуң идиктер даараар цехинде Г. И. Гавриченко удуртkан бригада кежигүннери он бирги беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдаларын Улуг Октябрьның 64 чыл оюнда күүседир деп хүлээнгеш, ону октябрь айның эгезинде-ле күүсеткеш, ам келир чылдың үлүүнде ажылдап турарлар.

Кызылдың даараныла фабриказының Хову-Аксында цехинин даараныкчы моторизи комсомолчу Татьяна Трущева база он бирги беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдаларын Октябрьга алдар кылдыр он айлар дургузунда күүсеткеш, ам келир чылдың үлүүнде ажылдап турар.

«Алдан-Маадыр» совхозтуң Бора-Тайга салбырының Чечектиг бригадазының хойжулары бо чылын чедишкиниг ажылдап, төрүүр 100 хойга онаштыр 106 хураганны менди камгалап, доруктурган.

Ол бригаданың мурнакчы хойжузу Ондар Сокен-оол 102 хураганны камгалап, өстүрген болгаш дүк кыргып, садарының планын ажыр күүсеткен.

Владимир Белекович Оюн —Таңдыда «Коммунизмниң херели» совхозтуң мурнакчы механизаторларының бирээзи. Эрткен онгу беш чылда апаак коммунист ук ажыл-агыйга механизаторлар аразында социалистиг чарыштың каш дакыр тиилекчизинге санатkан.

Дуржулгалыг механизатор чаа беш чылда оон-даа кызымак ажылдаарын хүлээнген.

ТУГУ КИИСКЭЭН ЧЕРИ ЧЕЧЕКТЕЛГЕН

ЭРТЕМ-БИЛИГ ОРУУ-БИЛЕ

Тыва улустуң амыдыралында бүгү ханы революстуг чартылгаалар Улуг Октябрьның тинлелгези-биле тудуш холбаалыг. Улустарның социал болгат национал дең эрге чок чоруун узуткавышаан, Октябрь революциязы тыва чонну хосталганың болгаш дең эргенин, пайыралдың болгаш ажы-дүнмалышкы чоруктуң, чечектелишкинниң болгаш хөгжүлденин оруунче киирген.

1944 чылдың октябрьда Тываның ССРЭ-ге эки тура-биле каттышканы тываларның төөгүзүнге чаа үе-чада боош, Совет Тываның экономиктиг болгаш культурлуг шапкын хөгжүлдезинге кайгамчык орукту ажыткан. Ленинчи партияның хүн бүрүде ада сагыш салышкынының база ажы-дүнмалышкы бүгү чонуң ачы-дузазының ачызында Тыва бижик-билиг чок каранғы-бүдүүлүк чоруктан амгы үениң хөгжүлдезинче улуг базымны кылган. Ол ам шапкын хөгжүлделикке механизастатыган көдээ ажыл-агыйлыг, үлетпүрлүг болгаш бедик социалистиг культуралыг, дең эргелиг автономнуг республика болу берген.

Тывага совет эрге-чагырганың үезинде чедип алдынган улус өөредилгезиниң хөгжүлдезин чугаалап тура, ооң эге үндезинииниң дугайында чугаалаары чугула.

Бистин республикавыста чүгле 1949—1950 өөредилге чылында бүгү-нинти эге, а 1951—1952 өөредилге чылында — чеди чыл өөредилгезинче шилчилге эгелээн. Бо эрткен кыска төөгүдүг үениң иштинде школаларның болгаш уруглар албан черлериниң четкизиниң сайзыралынга сан-даа, шынар-даа талазы-биле улуг чаартылгалар болган. Амгы үеде республикада 101 орутмак, 32 сес чылдың, 15 эге школа бар. Бүгү хевирим школаларында 64500 ажыг өөреникчилер хаара туттуунган, азы 1944 чылда турганындан 16 катап хөй. 17 муң ажыг азы школа назыны четпес уруглар садтарында турар. Аныяктарның бүгү-нинти ортумак өөредилгеже шилчилгези бистин республикавыста колдуу боттанган деп бөгүн демдеглеп турар. Бүгү-нинти ортумак өөредилгени боттандырарынга кол черии ортумак школалар эелеп турар, оларда бүгү өөреникчилерниң 85 хуузу өөренип турар.

Онгу беш чыл мурнунда бирги класска өөренип киргеннерден чогуур үезинде 8 болгаш 10 классты доозуп турар өөреникчилерниң саны өзүп, школаны ара каап турарларның саны кызырылган. Бо көргүзүглер чылдан чылче экижип орар.

Бүгү-нинти ортумак өөредилгени боттандырарынга ажылчын аныяктарның кежээки болгаш бот-өөредилгелиг школаларының ролю бедип орар. Республикада 16 кежээки болгаш бот-өөредилгелиг школаларның 97 өөредилге-консультацил пунктулары чер-черлерде ажылдап турар. Кежээки болгаш бот-өөредилгелиг школаларга өөреникчилер хүлээп алырының планы сөөлгү чылдарда күүсеттинип турар болгаш чылдың-на 7 муң ажыг аныяктар өөредилгеге хаара туттунуп турар. Ортумак артем чок ажылчын аныяктарның дажызын улус өөредилгезиниң ажылдакчылары чер-черде өөредилгезиниң ажылдакчыларының мурнунга салган: «Школага өөредилгениң, күш-ажылга болгаш ажы-чанга кижизидилгениң шынарын бедидери бөгүн эң чугула чүүл болур...»

Республиканың школаларының мурнакчы башкы коллективтери өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидерииге элээн чедиишкиннерни чедип алган. Эрткен өөредилге чылында 2325 башкы болгаш 1844 класс чүс хуу өөредилгени чедип алган. Өөредилге болгаш кижизидилгени сырый холбаштырып, идейполитиктиг, ажы-чан болгаш күш-ажылга кижизидилгени денге чорудуп турар школаларда өөредилгезиниң шынары бедик болгаш корум-чурум үрээшкиннери чок боол турар.

Өөреникчилерниң күш-ажылга өөредилгезиниң болгаш белеткелиниң шынарын бедидер, оларны амыдыралга болгаш улус ажыл-агыйынга ажылдаарынга белеткээр улуг социал сорулганы школаларның мүрнунга партияның XXVI съездиин салган. 1980—1981 өөредилге чылында ниитя билигнии хүндүскү ортумак школазын 3230 өөреникчи дооскан. Оларның 2519-у түскай күш-ажыл мергежилин кады чедип алган. 912 кижи трактор башкарарынын, 254 кижи чолаачылаарының хөлечилелдерин алганнар. Школаның доозукчуларындан 1982 кижи улус ажыл-агыйынын янзы-бүрү адырларында ажылдап кирген, 1231 кижи өөредилге черлеринче киргилээн. Чайгы дыштанылгада өөреникчилерниң янзы-бүрү күш-ажыл каттыжышкынарынга 18 муң ажыг кижи хаара туттунган.

1981—1982 өөредилге чылында школаларда үстүкү класстарның өөреникчилерин күш-ажылчы 19 мергежилге өөредип турар. 54 школада автомашинаны 1653 өөреникчи, 31 школада трактор болгаш көдээ ажыл-агыйынын машиналарын 1888 өөреникчи, 34 школада мал ажылынын үндезиннерин 1802 өөреникчи өөренип турар. Кызыл хоорайда школалар аразының өөредилге-будүүлге комбинадында тудугжулар белеткээр мергежилди бо чылын немей ажыктан болгаш моон соңгаар тудуг хөрээн өөренирин ортумак школаларга калбартыр апаар.

Башкы кадрларның билигмергежилиниден школаларның ажылының шынары болгаш ажыктыы хамаарыжыр дээрэи биллингир. Республикада 4600 ажыг башкылар аныяк өскенин школаларда өөредип, кижизидип турарлар. Сөөлгү чылдарда оларның билиг деңнели бедээн. Бир эвес 1975 чылда 1—3 класска чедир ажылдап турган башкыларның 91 хуузу чогуур дооскан башкы эртемниг турган болза, 1980 чылда ук көргүзүг 97,3 хуу чедир өскен. Амгы үеде IV—X класста ажылдап турар башкыларның 85 хуузу дээди эртемниг.

Совет Тыва кыска үе иштинде культура болгаш улус өөредилгезиниң талазы-биле дүрген чечектелин хөгжөөн. Бо бүгү Улуг Октябрьның идеаларының болгаш СЭКПниң ленинчи национал политиказының амыдырала көскү боттанышкыны-дыр.

Н. КОНГАР,
Тыва АССР-ниң чырыдышкын министри.

Улус өөредилгези

САЯН-ШУШЕНСК ГЭС:
6-гы агрегат ажылдап эгелээн

(Төнчүзү. Эгеан 1-ги арыда).

А ГЭС-тиң плотиназындан көдүрүлген сугнуң ачызында Тыва АССР биле Красноярск крайның аразынга хем транспорту чогуур сайзыралды ап, найыралдың оруун улам калбартыр. Ооң ачызында улуг-улуг пароходтар, чүүк сөөртүр транспорт Улуг-Хемни өрү, куду чөктап, бадып турар апаар. А амгы үеде чаа черлерже көжүрүп турарывыс Үрбүн, Чаа-Хөл, Кара-Тал суурларының болгаш Шагаан-Арыг хоорайның турган черлеринге Саян далайы туруптарынга чедир мындыг-ла кончуг хөй эвес үе арткан.

Саян-Шушенск ГЭС-тиң алдыгы гидроагрегадын ажыглалга киирериниң бүдүүзүнде аңаа чедип, улуг үүле-херектиг канчаар боттанып турарын херек кырында көрдүвүс. Шынап-ла Саянларда комсомолчу шалычы тудугнуң монтажниктери, бетонщиктери, арматурщиктери, чолаачылары болгаш участок бүрүзүнде быжыглаттынган ажылчыннар бичии-даа чай чок ажылдап турар болду.

Эң-не харыысалгалыг ажылдар суг-биле хөделдирер трубина дериг-херекселдерин эптеп, кылыр черде болду. Ында эң-не харыысалгалыг, бедик мергежилдиг бригадалар ажылдап турар. Оларның бирээзин СЭКП-ниң XXVI съездиинин делегады, СЭКП Төп Комитединиң кежигүнүнге кандидат, Ленин орденниг эдилекчиэ Вячеслав Сергеевич Демиденко удуртуп турар. Шак мындыг бедик мергежилдиг, хоочун тудугжулар ажылдап турар черге баргаш, оларның бүдүрүп турар үүле-херээн көөрге солун-на чорду.

Бо улуг будүүлгениң баштайгы гидроагрегады 1978 чылдың декабрьның ортан үезинде ажыглалга киирген. Оон бөөр ук ГЭС 9 миллиард киловатт-шак электрэнергиязын улус ажыл-агыйынга хереглээри-биле бүдүрүп үндүрген. Ам алдыгы агрегаттың ажыглалга киргени-биле холбаштыр ол сан бо чылдың төнчүзүнде 10 миллиардка чедер.

Улуг Октябрьның хереливиң ачызында кадыг-дошкун агаар-бойдустуг Саянларда Ильичиниң сайгылгааннары хүндүс-даа, дүне-даа үзүктел чок улам-на чырып турар.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: Саян-Шушенск ГЭС-тиң ниити хевири (бирги арыда); ам эптеп эгелээр чедниг агрегаттың суг күжү-биле долгаар улуг дугуюн баржадан дүжүрүп турары (үстүнде); алдыгы агрегатты киирериниң мурнунда ооң шугумун хынап ап турары.

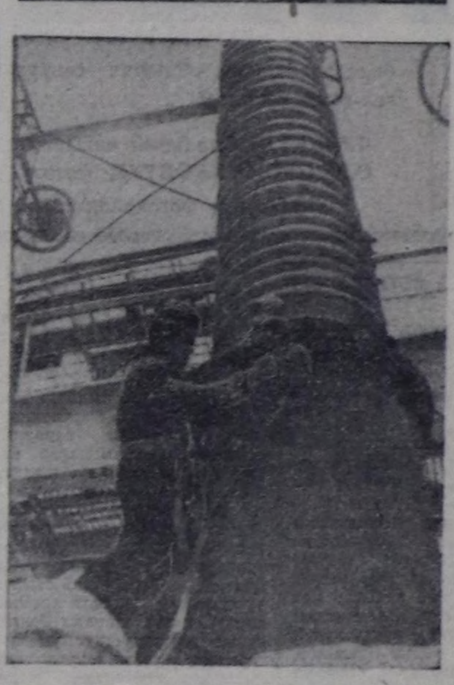

ТӨӨГҮ БАДЫТКААН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тинлээнииң ачызында баштайгы социалистиг күрүне чер кырында тургустунган. Ам бистиң Төрээн чуртувус 64 харлаар. Бо төөгү талазы-биле кыска үениң дургузунда совет кижилер сайзыраңгай социализмни тудуп тургускан.

СЭКП-ниң ленинчи национал политиказының ачызында бистиң аныяк автономнуг республикавыс калбак сайзыралды чедип алган. Будүүлге, тудуг, транспорт болгаш улус ажыл-агыйының өскедаа адырлары бурунгаар хөгжүп одурар. Суур бүрүзүнде школа, клуб, эмнелге, библиотека четкилери калбарган.

Бистиң Төрээн чуртувустуң хөй националдыг ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажылдап кылганы партияның иштики болгаш даштыкы политиказын, тайбың программазын чүүлдүзүнүп, тайбың дээш демиседдиң кол бызазы бистиң чуртувус боол турарынга совет кижи чоргаарланмас арга чок.

Бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, СЭКП-ниң, Совет күрүнениң тайбынга мнакшыдыг даштыкы политиказын детиил тур мен. Империалистиг күштерниң, оларның шериг-үлетпүр комплексизиниң дайын оду-биле, шериг күжү-биле улустар аразының харылзаазын бузукшаар хоралакчы политиказы буураашкынга таварыжырын билир мен. Күш догээрииниң политиказында кандыг-даа перспектива чогуп кижи төрелгетеишиң төөгүзү бадыткаан.

Октябрьның байырладының хүннеринде бистиң СЭКП-ниң тайбын политиказынга, эрессиадырлыг совет чонга чоргаарланып, хөрекке хайыгын келген хөөн-сеткилимни бижидим.

А. ДОСТАЙ-ООЛ,
Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи,
Улуг-Хем район.

БЕДИК КӨРГҮЗҮГЛЕРЛИГ

Кызылдың № 3 автотранспорт будүүлгезиниң шалычы чолаачыларының бирээзи Юрий Дагба-Лама Улуг Октябрьның байырлалын бедик күш-ажылчы көргүзүглер-биле уткуп турар. Ол оң бирги беш чылдың баштайгы чылының планның онаалдаларын бо хүннерде күүседипкен.

Чолаачы чүүк сөөртүр планын 151, әртер тонна километрин 121 хуу боттандырган, будүүлгеде калбарган социалистиг чарыштың мурнуку одуруун эелеп тәрар. Эрткен айларның дургузунда Юрий Дагба-Лама 272 рубльдин артык кезектерни, 700 ажыг литр кывар-чаар материалдың камнаглазын чедип алган.

А. ОКСУР.

ОРУКТАР—СУДАЛДАР

Транспорт

Улуг Октябрьның күштүг чалгынындан одунган, чаартынган черлерлиг, чалгынналган чонгуг хоорай, суурларны судалдандыр тудуштурган оруктар-биле улуг ажыл-агыйынга эргежок чугула чүүктү Шагаан-Арыг АТБ-ниң чолаачылары сөөртүп турар. Бо бичии коллектив районуң хөгжүлдезинге эвээш эвес үлүүн киирип келген хоочун будүүлгелериниң бирээзи. Эрткен айларда күш-ажылдың будүүкчүлүү ында 108,5 хуу угатткан, ооң-биле чергелештир чүүк сөөртүрүнүң планы 101,9 база пассажирлер дажыглаарының онаалдазы 113,5 хуу күүсеттингеп. Байырлал будүүзүнде чедип алган күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайын АТБ-де местком даргазы Т. Т. ШАБОЛИН мынчаар чугаалаан:

— Бистиң коллективтиң чолаачылары, септекчилери бо чылдың планныг даалгаларын доллдур күүседир дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Тус-тус ажыл-ишчи коллективтериниң ортуузунга күш-ажылчы маргылдааның түнелин чоокта чаа үндүрдүвүс. Чолаачылар бригадаларының аразында чарышка бирги черни Владимир Пономарёвтуң удурткаы бензин сөөртүр автомашиналар чолаачыларының бригадазы, ийигизии — Владимир Селезнёвтуң чүүк сөөртүр чолаачылары, үшкүзүн — Николай Вервилов биле Январь Кырлыг-Караның пассажирлер дажыглаар автобустар чолаачыларының бригадалары эелээш, шаңнал-макталга төлептиг болганнар. Чолаачы бригадалардан дең-дески ажылдап, ай, квартал даалгаларын доктаамал ажыр күүседип келген мурнакчы коллективтер хөй. Ооң чижээзинге хоорай иштиниң болгаш район төөгүбиле суурлар аразының маршруттарында эолчежип ажылдап, пассажирлер дажыглап турар автобустар чолаачыларының ийи бригадазының ажылын ап болур. Оларның кайызыда коммунистиг күш-ажылдың бригадазы бедик атты төлептин-биле эдилеп чоруур. Ук бригадалар, нерээлиг аргабиле ажылдап келген болгаш күш-ажылдың будүүкчүлүү чоруу бедик боол, планныг даалгалар, алдынган хүлээлтелер күүсеттинип турар.

Бот-орулга-чарылгалыг бригадаларның чолаачылары ботботтарынга дузалажып, демнежип келгеш, пассажирлер аргыштырылгазын экижиттикнинден чонгуң негелде-хомудалдарыңың саны кызырылган. Ында хаара туттунган чолаачыларның-даа, септекчилернин-даа соруглалы чаңгыс—планныг даалгаларны, социалистиг хүлээлгелерни хүүсаазында эрте күүседири.

Керээлиг аргаже шилчээн бригаданың ажылын билдилиг үштап башкарарынга бригадирниң ролю улуг. Ол бодуунуң хүлээлгезин бет салаазы дет билириниден ангыда, автотранспорттуң маршрудунче чогуур үезинде үнгеш, ээп кедирии, чолаачы, септекчи бүрүзүнүң даанган ажылынга хамаарылгазын хайгааралга албыпаан, оларның будүүлгечи көргүзүглерин дыңнадып, шаңнал-макталды кижи бүрүзүнүң киирген үлүүнге таарыштыр хуваар. Ынчангаш дуржулгалыг бригадирлер Н. Верзилов, Я. Кырлыг-Кара даанган хүлээлгезин эки күүседип келгениңден оларның бригадалары эрткен айның планын 130—145 хуу күүсеткен.

Коммунистиг күш-ажылдың шалычызы деп атты эдилевишаан, алган хүлээлгезин, үлүг-эолчээн күүседип келген автобус чолаачылары хөй. Будүүлгениң хоочуннары, дуржулгалыг чолаачылар Сергей Беляков, Сергей Кууулар, Николай Вервилов, Январь Кырлыг-Кара болгаш ооң-даа өскелер пассажирлер аргыштырарының ай даалгаларын 110—145 хуу күүседип турар.

Түс-түс бригадалар аразында чарышты эки организастаап, ооң түнелин ай, квартал санында үндүргеш, тинлекчилерни хөйге дыңнадып, оларга тураскааткан. Күш-ажылдың алдар тутуп кодурүп, материалдыг болгаш моральдыг деткимчени коргүзүп келгени коллективтиң алган даалгазын күүседиринге улуг салдарлыг.

Будүүлгениң чолаачылары, септекчилери билиг-мергежилин бедитпишаан, бедик будүүлгечи коргүзүглерни чедип ап, Улуг Октябрьның байырлалын күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуп турар.

ӨӨРҮП ЧЕТТИРИИШКИН

САНА, (СЭТА). Йемен Араб Республиканың президентизи Али Абдалла Салехтиң ССРЭ-ге албанның найыралчы аян-чоруунуң түнелдерин республиканың министрлер чөвүлелиниң, консультативтиг чөвүлелиниң болгаш чепсектиг күштериниң командылал черииниң төлөөлекчилериниң каттышкан кадбак хуралынга чугаалашкан.

ИАР-ның оралакчы президентизи Абдель Керим аль-Арашн ол хуралга чүве чугаалаап, президент А. А. Салехтиң Москваже чедиишкининг аян-чоруу хөй-хөй талаларга совет-йемен найыралчы харылзаалаарны улам ынай өстүрериңе болгаш ханыладырынга таарымчалыг улуг салдарын чедирер деп, онаалап демдеглээн.

Йемен улустуң чуртун хөгжүлериниң херээнге чедирип турар дузаламчызы дээш ССРЭ-ниң Дээди Соведиинин Президиумунга, Совет чазакка, найыралчы бүгү совет улуска, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Соведиинин Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневке өөрүп четтириишкинни ИАР-ның министрлер чөвүлели болгаш консультативтиг чөвүлези хүлээп алган доктаалынга илергейлээн.

ЛЕНИННИҢ АЖЫЛДАРЫ ВЬЕТНАМ ДЫЛДА

ХАНОЙ. (СЭТА). В. И. Ленинниң чогаалдарының 55 томнарда долу чыылдазын вьетнам дылга парлап үндүрерин дооскан. Акы-дүнмалышкы чүртарның ном үндүрер ийи чери — вьетнам «Ши Тхат» («Шын») болгаш совет «Прогресс» дээр ном үндүрер черлер оларны парлап үндүрериң боттандырган. Он чыл мурнунда эгелээн бо чугула ажылды Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюн таварыштыр база Вьетнамның Коммунистиг партиязының ам болур V съездизиниг уткуштур чедиишкинниг дооскан.

Долу чыылдада үш муң ажыг ленинчи ажылдарны болгаш чагааларны киирген, оларның дең кезии В. И. Ленинниң чогаалдарының моон мурнунда вьетнам дылга үнген чыылдаларынга киирбээн турган. Оларның аразынлан 1100 ажылдарны Вьетнамда бир-ле дугаарында парлааны ол. Ооң-биле кады «Ши Тхат» болгаш «Прогресс» делегей пролетариадының баштың-чызының эң чугула дыка хөй ажылдарын тус-тус номнар кылдыр база парлап үндүрген.

В. И. Ленинниң чогаалдарының долу чыыдазының вьетнам дылда парлаттының үнгени вьетнам ниитилелдин политиктиг болгаш үзаан-бодал амыдыралынга чугула болуушкун, акы-дүнмалышкы социалистиг ийи чүртүү — ССРЭ-ниң болгаш ВСР-ниң аразында найыралдың база бүгү талалыг кады ажылдажылганың чыыткыланчак үре-түннели болуп турар-дыр деп, ВКП ТК-ның органы «Нян зан» солун онаалап демдеглээн. Бо парлап үндүрүүшкүн В. И. Ленинниң ажылдарын төрээн дылынга өөренир органы бистин коммунистеривиске, вьетнам кижи бүрүзүнге берип, эң чоокку үеде-даа, үр перспективада-даа ВКП-ниң политиказын амыдырала шын болгаш ажыктыг кылдыр дээштиг боттандыларынга эң калбак теоретиктиг үндезинин айтып турар деп, «Нян зан» бижээн.

БАЙЫРЛАЛДЫ ТАВАРЫШТЫР

● МАНАГУА. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чылынга тураскаатканы ай Никарагуада эвелээн.

Бо ай Чер кырынга баштайгы тинлелгелиг социалистиг революциянның мөңге ужурдузазын бистиң чонувустуң мурнунга илередип көргүзер, совет улуска хамаарыштыр никарагуа улустуң хүндүткелдиг болгаш найыралчы сетки-лин улам ынай бызыглаар арганы бөөр деп, социалистиг чурттар-биле найырал эвилелиниң чиңгине секретары Сокорро Галан медеглээн.

● КОЛОМБО. Найысылалдың «Дюбилеум холл» дээр делгелге залын «Октябрьның социалистиг Улуг революциязы долгерезин!» дээн лозунбиле совет болгаш ланка туристар-биле шимээн. Улуг Октябрьның 64 чыл оюн таварыштыр совет улустуң амыдырал-чуртталгазының болгаш чедиишкиннериниң дугаймында совет номнар болгаш фоточуруктар делгелгеи ында ажыттынган.

Россияга Октябрь революциязы кижи өөредилгезиниң төрээнге эргилделиг үе болу берген деп, черлер болгаш медиорация министри Гамини Диесапалке делгелгеии ажыдып тура чугаалаан.

Амгы үениң кол сорулгазы

ЛОС-АНДЖЕЛЕС. (СЭТА) «Эмчилер социал харыысалга дээш демиселдее» деп массалыг организациянның инициативазын ёзугаар организастар америк хөй-ниитиниң конференциязы «Ядролуг дайынга муңгалай дерзин белеткелдерни соксадыры—амгы үениң кол сорулгазы-дыр» деп лозуң-биле болуп эрткен. Шериг күчүзүйүн талазы-биле артын күштүг болуруи чедип алыр дээш кижи төрелгетеннің салым-чолуп ядролуг халапче чыгап турар Вашингтонуң айылдыг угланыышкынын конференцияга киришкен сураглыг артемденнер, шериг экспертери шыңгыы буруу шапкан.

Ядролуг дайынны «болдурбас болуур», харын-даа ядролуг дайын «чайлаш чок» дээр бадыткалдар-биле ядролуг чепсекти ажыглаарының янзы-бүрү чылдагтарын тывариче утланган ол политика делегейин ядролуг халапче хүн бүрүде чоокшуладып турардыр дең, шериг айтырыгларының талазы-биле информация товүүн директору контр-адмирал Дж. Ларок медеглээн. Каттышкан Штаттар боо-чепсектерии эңдере бүдүрелиниң бүгү үе-чадаларының эгелекчиэи болганда, ол эңдере бүдүрүүшкүнү соксадыр дээш дарыысалга АКШ-ка онаазыр аңаар деп, ол онаалап демдеглээн. Ядролуг чепсегленишкиннерге контроль талазы-биле бот-боттарынга ажыктыг чогуур дугуржулгаларны кылыр төлээде, ССРЭ-биле чугаалажымышкынчарны америк удуртукчулар кылыр ужурлуг.

Суг адаанга чоруур хеме дугайында

Балтий далайга өөредилге эжиндиришкини кылып чоран суг-адаанның дизельдиг 137 дугаарлыг совет хеме бо чылдың октябрь 27-деи 28-че дүне эжиндиришкин черекселериниң үрелгезиниден бээ оруктуң эки кодулбезиниден аскаш, Швециянның мурнуучоок талазында сыык черге олурупкан.

Амгы үеде ук хемени шведкамаалга суднолары суудан ужулган болгаш ол аймыл чок черде турар. Швециянның девискизиринде турар суудан суг адаанның хемезин үндүрери-биле чугаалажымышкынчар шведэрге-чагырга-биле чоруп турар.

(СЭТА).

Улам уран күттүлзүн!

ЛЕНИНГРАДТЫҢ ТӨӨГҮ-РЕВОЛЮСТУГ ЧЕРЛЕРИ-БИЛЕ

Ленинградчылар болгаш Невaның кыдыында хоорайның аалчылары В. И. Ленинниң ады-биле, оон Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга белеткел болгаш ону боттандырган ажыл-херектериле холбашкан черлерни сонуургал-биле көөрлер.

ЧУРУКТА: Смольный чаны. О. ПОРОХНИКОВТУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ХҮННЭЭРЕКТЭЭН «ХҮННЭЭРЕКТЕ»

Бистин улуг Төрээн уругувустун аске-даа черлеринде ышкаш. Таңды-Уланың эдээнде металлургтар комбинадының «Хүннээрек» дээр ясли-садынга ажыл хүнүэртенгинин чеди шактан он тос шакка чедир уламчылаар. 1978 чылда ажыглалга киргеп ол ясли-садта «Тыва кобальт» комбинаттың ажылчыннарының инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының ажы-төлдери — 140 чаштар алды бөлүкте үстүп алган тежээлип турарлар.

Ада-иелери ажылдап турарының үезинде оларның аңаа турарынга таарышкан бүгү-ле чүүлдерни ында тургускан: делгем, чырык ойнаар, дыштанар, чемненир өрээлдер, ойнаарактар- яштар бассейн. Аъш-чем чаагай амданныг болгаш чүүл-бүрүү. Кижизидикчилер А. Р. Сятникованың болгаш З. Д. Дарганның, уруглар ажаакчыларының, амчы сестразы Л. И. Кибанованың өзүп орар чаш салгакчылар даэш эрес-шүлүргү, бердинген ажыл-ижинин түннелинде «Хүннээректи» Хову-Аксында мактап чугаалаар.

ЧУРУКТА: «Хүннээректиң» алды бөлүүнүң бирээзиниң чараш, чаптанчыг чаштары.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

БАЙЫРЛАЛ ХҮННЕРИНДЕ ЧҮҮ БОЛУРУЛ

ХӨГЖҮМ ШИИ ТЕАТРЫ

Ноябрь 8-те О. Чылгычының «730 хүннер болгаш дүннер» деп шиизи 19 шакта эгелээр.

КҮРҮНЕ ФИЛАРМОНИЯЗЫ

Ноябрь 7-де ыры-хөгжүмнүг «Аян» ансамбльдиң концерти. Эгелээри 16 база 18 шактарда.

Ноябрь 8-те — «Саян» ансамбльдиң концерти. Эгелээри 16 шакта.

«ЕНИСЕЙ» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫНГА

Ноябрь 7-де — «Ленин—Октябрьның баштыңчызы» деп ааг журналы. Эгелээри 14 шакта.

Дискотека — 20 шакта.

Ноябрь 8-те ыры-хөгжүмнүг «Аялга» ансамблиниң концерти. Эгелээри 16 шакта.

«Октябрьның алдарлыг херектеринге төлептиг бол» деп утрениик. Эгелээри 14 шакта.

Дискотека эгелээри 20 шакта.

«ГЕОЛОГ» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫНГА

Ноябрь 7-де —«Бистиң Октябрь» деп номчулга конкурузу. Эгелээри 14 шакта.

КУЛЬТУРАНЫҢ БОЛГАШ ДЫШТАНЫЛГАНЫҢ ГАСТЕЛЛО АТТЫГ ПАРЫГЫНГА

Ноябрь 7-де — Стол теннисинге маргылдаа. Эгелээри 14 шакта.

Ноябрь 8-те — Стол теннисинге блиц-турнир. Эгелээри 10 шакта. Шыдыраага блиц-турнир 11 шакта болур.

«ХЕРЕЛ» СПОРТ ЗАЛГА

Ноябрь 8-те баскетболга күш-культура коллективтериниң аразынга блиц-турнир. Эгелээри 10 шакта.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАБЫ.

БАСКЕТБОЛ

Спорттуң бо хевиринге Өвүр районуң школачыларының бирги чери дээш маргылдаазы Торгалыг суурга болуп эрткен. Аңаа районуң бүтү школаларындан 10 команда киришкеп.

Солун, хөглүг, спортчу оюнларның үезинде кайы команданың эки белеткелдиин, аваажыр-кашпагайын илередирге болган. Чүге дээрге барык команда бүрүзү ук маргылдаага эки белеткенгенин көргүзүп, баскетбол шөлүүге чараш оюнну көргүскеннер.

Чемпион ат даэш түңнел ужуражылгада Чаа-Суур биле Хандагайты школаларының өөреникчилери бот-боттарының аразында ужуражы бергеннер. Маңаа Хандагайтының өөреникчилери артык күштүүн көргүзүп, бирги черже үнгеп. Маргылдааның эртиринкилери— Торгалыг школазының спортчулары үшкү черде болганнар.

Д. САТ.

ТӨӨГҮЛҮГ БОЛУУШКУННУҢ САЛДАРЫ

Л. ФОТИЕВА

ИЛЬИЧИНИҢ ӨӨРҮШКҮЗҮ

• Сактыышкын •

Владимир Ильич Ленинни бодум чүгле эки билип алган эвес, а харын Совет эрге-чагырганың үезинде беш чыл дургузуунда ооң шуут-ла дорт удуртулгазы-биле ажылдап чордум.

Улус Комиссарлар Чөвүлелиниң секретарикадыр чеди кижиден тургустунган. Ынчан бистиң кайыыс-даа секретарь ажылын билбес турган, аңаа бисти Ленин өөредип каан. Ленинниң кандыг-даа ажылды хандыр билирин пат кайгаан бис. Чижээ, айтышкын берип тура, ол чагаларны канчаар чорударын, оларның бичии-даа мооңдак чок адресаинге дүргеп чедирерин; Улус Комиссарлар Чөвүлелинге иштекел кылыр кижилерни кыйгыртырын канчаар организастаарын, олар 15 минутадан хой маназында болган еске-даа чүүлдерни Ленин тодаргай айтып бээр, сүмелеэр турган.

Владимир Ильич ажыл-херек хепшиг-даа болза, бар эвес ол революцияның херээжиге ажыктыг-ла болза, кандыгдаа ажылды кылырын чугула деп санап чораан.

Бир мынды таварылганы сактыр-дыр мен. Улус Комиссарлар Чөвүлелинге кончуг чугула иштекелди бир шериг специалист кижи чедимче чок кылырга, Ленин мынча дээн: «Даарта меңээ хүндүскүнүүн бир шакта чедип келиңер, иштекелди канчаар кылырын өөредип каар мен». Хуралга кылган тодаргай саналдарыны, сумелерин барымдаалап ол ажылдакчы иштекелди хондур няк эки кылдыр кылып алган кээрге, Владимир Ильич ажаок өөрээп. Ол кижи чоруй барган соонда, бистиңгее Владимир Ильич кире дүшкеш: «Бир эвес күзээрле болза, кижилер иштекелди кылыптар ышкажыл» — дээш, өөрүшкүлүг хүлүмзүрээп. Владимир Ильич күрүнеии ергелеп башкарарының аар-берге болган чаа херээнге бичиндаа чедишкиннер болээ, өөрүүр чораан.

Гамзат ЦАДАСА

ОКТЯБРЬ

Акшыл берген назынымда үргүлчү-ле
Эртикен оруум сактып бодап келир-дир мен.
Арай эрте төрүттүнүм — хомудаичыын,
Эки хүннер хөй-ле хүннер хилис барган.

Хая көрнүп, эрткен өйну сактып көрейн,
Октябрьның мурнунда мен кандыг чордум?
Ойлучаш мен аас-кежии көржүк мен бе?
Каракты бол, чырык көрүп чоржук мен бе?

Октябрь, сээң чуртувусна кыпсын берген
Хүнден артык буян чырыың көрбейн, билбейн,
Олчаан барган үе-чергем, өңнүктерим
Хүннүң сактыр, чүрээм ыстап саргып кээр-дир.

А. ДЕМБИРЕЛЬ очулдурган.

ИЛЬИЧИДЕ

Улуг-Хемге ассумзе-даа,
Улуг башкым төрүттүнген
Волга хеми тыва оол мээң
Бодалымга дөмей эргим.

Өрү-куду арганымда,
Өскен хемим суксуинадыр
Ильичиниң хеминиң суун
Ишкен ышкаш кыяын бээр мен.

Аар-берге човулаңдан
Адырып аар эвин бодап,
Баштынчым мээң хемим суундан
Паштанган-даа чадавас боор.

Шөлүгенің чылдарында
Шөлээн черге душ боол тыпчып,
Чактыыр боолуг анчы-биле
Шайлааның-даа канчап билир.

Сонгу, мурнуу— ийи чүкче
Солуй аккан ийи хемни
Төрелдеп көөр чылдагааным
Дөзү чогум Ильичиде.

К. ЧАШ-ООЛ.

СЫНЫБИКЧИНИҢ ДЕЛГЕЛГЕЗИНДЕН

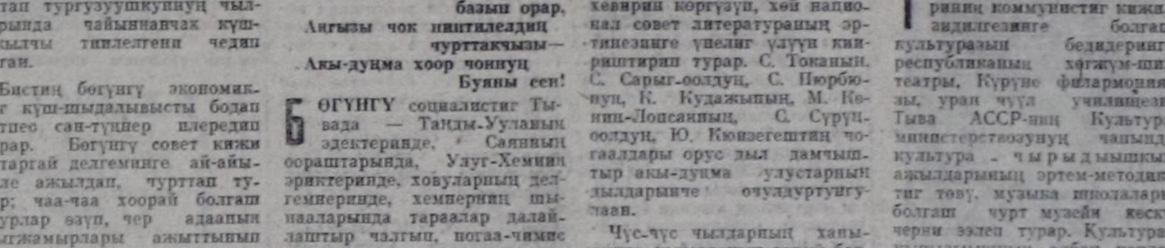

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

НОЯБРЬ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Ye». Информастыг программа. 8.40— Эртенги гимнастика. 9.05— «Чымыштыг чай». Уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 10.15 — Оренбурггун Күрүнеиин орус улустун ыры концерти. 11.00 — Эртемтайылбырлыг фильмнер программазы: «Гигантыларның елгени», «Устюрттүн муфлону». 11.40—Телемедээлер. 11.45—14.15 — Чапсар. 14.15— Телемедээлер. 14.30 — Чурттуң телестудияларының документалдыг фильмнериниң программазы: «Эки хүнүң ажыы дээш», «Ажылчын минутаның үнези», «Шүвелээниң боодалдары». 15.15— «Бичиилерниң чогаадылгазы». Уругларның «Трембита» ансамблиниң концерти. 15.45— «Москва болган москвачылар». «Чыл даалгазын — ноябрь 7-ге чедир» деп эгелээшкиниин дугайында. 16.15— С. Прокофьев. Оркестр-биле фортепианога № 1 концерт. 16.30— Н. Островский. Чогаал ажылынын арыннары. 17.20— Мультфильмнер программазы: «Октябрьның марыжы», «Будёновка».

КЫЗЫЛДАН

17.35— «Октябрьның тиилевчи түгү». 18.05— Телемедээлер (тыва, орус дылларга).

МОСКВАДАН

18.20 — Бөгүн делегейде. 18.35 — «Театр ужуражыышкынары». 20.15— «Ye». Информастыг программа. 20.55—00.00— Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 64 чыл оюнга тураскаатказы байырлыг хурал. Баймырлыг концерт. Кремльдиң Съездилер ордузундан дорт дамчыдылга.

ИЛИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — Уругларга фильм. «Миколка-паровоз». 13.30 — «Простоквашинода каникулдар». Мультфильм. 13.50— БАМ-ны тудуп тур бис. 14.20 — Революцияның болган хамаатты дайынның ырылары. 14.40 — «Маадырлыг чорук». 15.10 — Москваның Октябрь революциязы аттыг музыка училищезиниң тембрлиг баянар оркестрииин концерти. 16.00—18.20— Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — «Алдын эшелон». Уран-чечен фильм.

МОСКВАДАН

19.55 — «Тамчыктыг удуцар, чаштар!». «Чаштыг-ла 3.15-те». Мультфильм. 20.15— «Ye». Информастыг программа. 20.55 — Совет композиторларның чогаалдарындан симфония концерти. Теп телевидениеиин болган Бүгү-эвилел радиозуунуң улуг симфония оркестри күүседир. 22.00— Документалдыг фильмнер программазы: «Ыдыктыг Байкал», «Амур парларының үлүүн чоруур черлеринде». 22.45—00.45 — ССРЭ-ниң хоккей чемпионады. ЦСКА—«Химик» (Воскресенск).

Аагаар

Республикага, Кызылга бичe булуттаар, хар чагбас. Соңгу-чөөн чүк угланыышкынныг хаттыы дүргени секундада 3—8 метр чедер. Хүлүс агаарның температуразы 7—10 градус чедир соор.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ

КИНО

НОЯБРЬ 6-ДА

«НАПЫРАЛ»: «Ленин Парижте» 12.00, 13.30, 15.30, 17.30, 19.30 (узатказ) шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 9.30, «Туттурбас өжээн негекчилери» 11.00, 14.30, «Агыышкыга удур» 12.40, 16.10, 18.00, 19.50 (узатказ) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Киночыынды 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сашка» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узатказ) шактарда.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Кызылдың педагогика институдунуң белеткел салбыры 1981-82 өөредилге чылында дыңнакчылар хүлээп алырын чарлап тур. Белеткел салбыры физика-математика, филологиглболган эге класстар факультеттеринге дыңнакчыларны хүлээп алыр. Белеткел салбырынга кирер кижилер үлетүр, тудуг черлеринге, совхоозтарга, транспорт, харылзаа будурүлелеринге болган херектел кооперациязынга бир чылдан эвээш эвес ажылдаан стажтыг болур. Ол шыкаш Совет Армиязының хүрээленнеринден халашканнарны база хүлээп ап турар. Ажыл стажы сөөлгү чылының иштинде үзүлбээн болур ужурлуг.

Белеткел салбырынга кирерии күзээн кижилер дараазында документилерни көргүзээр:

1. Институттуң ректорунуң адынга билдирииишкин.

2. Ортумак билиг дугайында документ (бодун).

3. Күш-ажыл дептериниң хоолгазы.

4. 3х4 см. хемчээлдиг 8 фото-чурук.

5. № 286 майыктың эмчи шынызылгазы.

6. Ажылдан турар черинден (аңы иштеп кезээнден) чоруткан бижик болгаш характеристиказы.

Өөренир хуусаазы 5 ай. Дыңнакчыларны айда 40 рубль стипендия-биле болгаш общежитие-биле хандырар.

Доозарының шылгалдаларын чедишкиниг дужаагал дыңнакчылар киреринии шылгалдалары чокка бирги курсче шилчиттинер.

Белеткел салбырынга кирерлер-биле беседа 1981 чылдың ноябрь 28-те болур. Документилерни Кызыл хоорайның Ленин кудумчузунда 24 дугаар бажыңчо чорудар.

ДИРЕКЦИЯ.

«Шын» солуннуң редакциязынга I-II класстың чолаачылары дарый негеттинип турар.

Редакциянын адреси: 667000, Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОНЧАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харылсалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийкин эмдыдыралболган совет тургузуг кадрлистерииин 2-37-13, пропаганда киллзиинин 2-31-75, культура киллзиинин 2-23-54 кодээ ажыл-агый киллзиинин 2-21-47, үлетүр киллзиинин 2-31-75, чагаа киллзиинин 2-41-27, информацин киллзиинин 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 2168

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгының херектериниң талазы-биле эргелелиниг типографиязы (Кызыл, Щетинкин болган Кравченко кудумчузу, бажың № 1) ТС—03585